

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI
VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**QIYOSIY
ADABIYOTSHUNOSLIK:
O‘TMISHI, BUGUNI,
ISTIQBOLLARI**

**2020-yil
6-noyabr**

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 7-fevraldagi 56-f - sonli Farmoyishi bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasida 2020-yilda xalqaro va Respublika miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik anjumanlar rejasi”da belgilangan tadbirlar hamda O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligining 2020-yil 13-fevraldagi “Vazirlik tizimidagi oliy ta’lim va ilmiy - tadqiqot muassasalarida 2020 yilda o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik anjumanlar rejasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi №116-sonli buyrug‘ida belgilangan tadbirlarni amalga oshirish maqsadida Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Tarjima nazariyasi va amaliyoti kafedrasini tomonidan 2020 - yil 6 - noyabrda “QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK: O‘TMISHI, BUGUNI, ISTIQBOLLARI” mavzusida Respublika miqyosida ilmiy-amaliy konferensiya o‘tkazilishi rejalashtirilgan.

Konferensiyaga quyidagi yo‘nalishlar bo‘yicha maqolalar qabul qilinadi:

- ❖ Qiyosiy adabiyotshunoslikning nazariy va uslubiy muammolari;
- ❖ Qiyosiy mifologiya va folklorshunoslik masalalari;
- ❖ O‘zbek adabiyoti jahon adabiyoti kontekstida;
- ❖ O‘zbek va jahon adabiy aloqalari;
- ❖ Tarjimashunoslik va tarjimachilik masalalari;
- ❖ Tarjima - komparativistika obyekti sifatida;
- ❖ Tarjima tanqidining istiqbollari.

Konferensiyada ishtirok etish shakli: Onlayn konferensiya ZOOM dasturida o‘tkaziladi. Konferensiyaga yaqin ishtirokchilarga onlayn konferensiyaga ulanish havolasi yuboriladi. Konferensiya materiallarining elektron bazasi yaratiladi.

**Diqqat: Tashkiliy qo‘mita maqola va tezislarni tahrir qilish huquqiga ega.
Konferensiya ishchi tillari:
o‘zbek, rus, ingliz tillari.**

TAQDIM ETILADIGAN MAQOLA VA TEZISLARGA QO'YILADIGAN TEXNIK TALABLAR:

1. Ma'ruzalar o'zbek va rus (ingliz) tillarida yozilishi mumkin;
2. Maqolaning umumiy hajmi 4 betdan kam bo'lmasligi tavsiya etiladi;
3. Matn formati Microsoft Word, 1,5 intervalda Times New Roman 14 pt, matn formatining chap tomoni – 2.5 sm, o'ng tomoni – 1.5 sm bo'lishi kerak;
4. Maqola sarlavhasi o'rtada, bosh harf bilan to'q shriftda beriladi;
5. Keyingi qatorning o'ng tomonida muallif haqida quyidagi ma'lumotlar ko'rsatilishi lozim: familiyasi, ismi, otasining ismi, ilmiy darajasi, unvoni, ish joyi (qisqartirishlarsiz oliy o'quv yurti nomi), telefon raqami va elektron pochta manzili;
6. Annotatsiya va kalit so'zlar ikki tilda – o'zbek, rus tillarida yoziladi. Annotatsiya hajmi masofalarsiz 500 belgidan oshmasligi kerak. Kalit so'zlar – 5-6 ta so'z;
7. Adabiyotlardan olingan iqtiboslarning manbai sarlavha ostida ko'rsatiladi;
8. Qabul qilingan maqolalar konferensiya materiallarining elektron to'plami sifatida nashr qilinadi;
9. Konferensiya mavzusiga, ilmiy me'yorlarga va texnik talablarga javob bermaydigan maqolalar qabul qilinmaydi;
10. Maqolaning mazmuniga muallifning o'zi javobgar hisoblanadi.

Konferensiya maqolalarining elektron to'plamini mualliflarga yetkazish 2020-yil noyabr oyiga mo'ljallangan.

Nashr bepul

Konferensiya 2020-yil 6-noyabr soat 10-00 da boshlanadi.

Tashkiliy qo'mitaning manzili: Toshkent shahri, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103-uy, ToshDO'TAU binosi, 3-qavat, 313-xona. Tarjima nazariyasi va amaliyoti kafedrası

Ma'lumot uchun telefonlar: +99890 943-43-80 (Bahodir Xolikov), +99899 666-77-33 (Mahmadiyor Asadov), +99897 362-82-44 (Zebo Sabirova)

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI
UNIVERSITETI**

TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI FAKULTETI

TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI KAFEDRASI

QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK: O‘TMISHI, BUGUNI, ISTIQBOLLARI

Respublika ilmiy-amaliy anjumani maqolalar to‘plami

2020-yil 6-noyabr

**“FIRDAVS-SHOH” NASHRIYOTI
TOSHKENT – 2020**

УДК 821,512,133,09 (062)
ББК 83.3 (5Ў) я73
Қ 37

Ushbu to'plam Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2020-yil 24-dagi 4-sonli yig'ilishi qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

Taqrizchilar:

Bahodir Karimov – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan yoshlar murabbiyi
Xurshid Do'stmuhammad – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputati

To'plamdan o'rin olgan maqolalarning saviyasi, sifati va ilmiy dalillarning haqqoniyligi hamda mazmuni uchun mualliflar mas'uldirlar.

Tahrir hay'ati

Shuhrat Sirojiddinov	f.f.d., professor, ToshDO'TAU rektori
Akmal Saidov	O'zR FA akademigi, yu.f.d., professor
Muhammadjon Xolbekov	f.f.d., professor (SamDCHTI)
Uzoq Jo'raqulov	f.f.d., professor (ToshDO'TAU)
Ulug'bek Hamdamov	f.f.d. (ToshDO'TAU)
Gulnoz Xalliyeva	f.f.d., professor (O'zDJTU)
Qosimboy Ma'murov	f.f.n., professor (ToshDO'TAU)
Dilnavoz Yusupova	f.f.d., dotsent (ToshDO'TAU).
Bahodir Xoliqov	f.f.f.d., ToshDO'TAU (<i>mas'ul muharrir</i>)
Mahmadiyor Asadov	ToshDO'TAU tayanch doktoranti (<i>mas'ul kotib</i>)
Zebo Sabirova	ToshDO'TAU o'qituvchisi (<i>mas'ul kotib</i>)

Qiyosiy adabiyotshunoslik: o'tmishi, buguni, istiqbollari (matn) Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari тўплами. – Т.: “Firdavs-Shoh” nashriyoti, 2020. – 284 bet.

ISBN 978-9943-6695-8-1

Mazkur anjuman materiallariga filologiyaning bugungi kunda dolzarb deb qaralayotgan qiyosiy adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik va komparativistika masalalariga oid ilmiy maqola va tezislari kiritilgan. To'plamdan o'rin olgan maqolalarda qiyosiy adabiyotshunoslikning umumnazariy va uslubiy muammolari, o'zbek mumtoz adabiyoti, qiyosiy mifologiya va folklorshunoslik, o'zbek adabiyoti jahon badiiy tafakkuri kontekstida o'rganilishi, o'zbek va jahon adabiy aloqalari, tarjimashunoslik va tarjima tanqidi kabi dolzarb masalalar yoritilgan. Filologiya sohasiga oid ilmiy nashrlari bilan ilm ahli nazariga tushgan ustoz-olimlar: filologlar, pedagoglar, adabiyotshunos va tarjimashunoslar bilan bir qatorda, shu jabhalarda ilmiy kuzatishlarini endigina boshlagan tadqiqotchilar, doktorantlar va magistrantlarning ham tadqiqot natijalari mazkur to'plamda tartiblangan.

To'plam adabiyotshunoslik, jumladan, qiyosiy adabiyotshunoslik sohasida tadqiqot olib borayotgan hamda shu sohaga qiziquvchi keng kitobxonlar ommasiga mo'ljallangan, shuningdek, “Qiyosiy adabiyotshunoslik” fanini o'qitishda oliy o'quv yurti talabalari uchun ham qo'shimcha manba sifatida foydalanish mumkin.

УДК 821,512,133,09 (062)
ББК 83.3 (5Ў) я73

ISBN 978-9943-6695-8-1

© “Firdavs-Shoh” nashriyoti, 2020

Лингвомамлакатшунослик бу ўрганилаётган мамлакат тўғрисида маълум бир ахборот ва тилни ўрганишни назарда тутадиган филологик фан ҳисобланади. Ушбу фаннинг асосий мақсади талабага реалия (фақат шу маданиятга хос бўлган хусусият) ларни, коннотатив лексикани (сўзларнинг асосий маъноси бир хил, фарқи эса маданий-тарихий ҳолатлардан ташкил топган), мамлакат тўғрисидаги баъзи бир маълумотларни ва фразеологизмлар учрайдиган хорижий нутқни ўргатишдир.

Лингвистлар Й.М.Верещагин ва В.Г.Костомаров тилларни ўқитишда реалиялар таржимаси ҳақида куйидаги фикрни айтадилар: “Икки миллий маданият ҳеч қачон бир-бирига тўлиқ мос келмайди, бу уларнинг ҳар бири миллий байналмилал унсурлардан ташкил топганидан келиб чиқади. Солиштирилаётган маданиятларнинг ҳар бир жуфтлиги учун мос келадиган (байналмилал) ва тафовутли (миллий) бирликлар турлича бўлади” [6, 38]. Шунинг учун уларнинг фикрига қараганда, машғулотлар пайти эътиборни нафақат тилнинг ўзига, балки миллий маданиятда мавжуд бўлмаган реалияларга қаратиш керак.

Хулоса қилиб айтганда, ўқитувчининг асосий вазифаси талабаларни нафақат ўрганилаётган тил ташувчилари, балки бошқа маданият вакиллари билан мулоқот қилишга тайёрлаш ҳисобланади. Шу билан бирга шуни таъкидлаш керакки, лингвомамлакатшуносликка доир материални машғулот пайтида етказиб бериш таълимнинг бошланғич босқичларида ҳам долзарб ҳисобланади. Чунки хориждаги турмуш, қизиқарли маълумотлар, байрам ва анъаналар тўғрисидаги ҳикоялар ҳам болаларда, ҳам ёши катта кишиларда қизиқиш уйғотади. Буларнинг бари нафақат талабаларнинг дунёқарашини, балки тилни ўрганишга бўлган ижобий мотивацияни шакллантиради.

Адабиётлар

1. Cassel Popular English Dictionary. Over 11000 words. – London: England, Brockampton Press. 1997. – 151 p.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. – М: Русский язык, 1990.– С.1308.
3. Мюллер Б.К. Англо-русский словарь (53000 слов). – Москва: Русский язык, 1988. – С. 226, 255, 435, 810.
4. Мюллер Б.К. Англо-русский словарь (53000 слов). – Москва: Русский язык, 1988. – С. 346, 664.
5. Томахин Г.Д. Реалии–американизмы. – Москва: Высшая школа, 1988. – С. 5.
6. Томахин Г.Д. Лингвострановедение: что это такое?/Г.Д. Томахин// Иностранные языки в школе. 1996. – № 6. – С.38.

БИР ЭРТАКНИНГ УЧ ТАРЖИМА ВАРИАНТИ ХУСУСИДА

*Дилафрўз КАРИМОВА,
Бухоро давлат университети*

Аннотация: Ака-ука Гриммлар немис халқининг энг сеvimли эртакчи-ёзувчиларидир. Бироқ уларнинг номи нафақат немис ўқувчиларига, балки жаҳондаги барча халқларга танишдир. Чунки уларнинг эртаклари жуда кўп тилларга таржима қилинган. Мазкур мақолада ака-ука Гриммларнинг “Бир хумча шовла” эртакининг ўзбек тилига таржима вариантлари ҳақида сўз боради.

Калит сўзлар: мотив, давр графикаси, эртак бадиияти, менталитет, вариант таржима, микроматн.

Аннотация: Братья Гримм-любимые сказочники немецкого народа. Однако их имя знакомо не только немецким читателям, но и всем народам мира, потому что их сказки переведены на множество языков. В данной статье рассматривается узбекский перевод сказки братьев Гримм “Горшочек каши”.

Ключевые слова: мотив, старинная графика, сказочное искусство, менталитет, вариантный перевод, микротекст.

Ака-ука Гриммларнинг “Бир хумча шавла” эртаги ўзбек тилига турли йилларда бир неча бор таржима қилинган. Улар кўпроқ рус тили воситасида ўзбек тилига ўгирилган. Бу таржималар қуйидагилардир:

1. Ўзбек болалар шоири Адҳам Раҳмат томонидан 1938 йилда амалга оширилган воситали таржима. У ўша йилларда амалда бўлган лотин ёзувидаги ўзбек тилида чоп этилган.¹

2. Орадан 40 йил ўтиб, бу эртак мутаржим мутахассис Сурайё Тўрахонова томонидан ўзбек тилига ўгирилган ва кирилл ёзувида 1978 йилда чоп қилинган.²

3. Ушбу эртак 2008 йилда интернет сайти орқали ҳам эълон қилинган, аммо унинг таржимони аниқ кўрсатилмаган.

Эртакнинг шу учала таржима нусхасини қиёсий ўрганиш натижасида қуйидаги фарқли белгилари борлиги аниқланди:

Биринчидан, Адҳам Раҳмат ўзи шоир бўлганлиги учун эртак бадииятини сақлашга катта эътибор билан ёндашган. Масалан, у шавланинг оқиши дарё оқишига ўхшатиш билан бўлса, С.Тўрахонова таржимасида ариққа ўхшатиш билан. Учинчи таржимада эса бундай ифоданинг ўзи мавжуд эмас.

Иккинчидан, Адҳам Раҳмат сўзларни аниқ қўллашга ҳаракат қилган. Масалан, у эртак қаҳрамони – қизчанинг ўрмонга айнан маймунжон тергани кетганини айтса, бошқа таржималарда унинг ўрнида умумий маъно англатувчи “мева” сўзи қўлланган. Бу ҳолат кампирнинг қизчадан маймунжон сўраши мотивида ҳам сақланган.

Учинчидан, Адҳам Раҳмат эртакни эски лотин ёзувида қайта баён этгани учун унда унли ва ундош товушлар ўша давр графикаси қонунларига мувофиқ берилган:

а) унлилар графикасида: ў – о (кўп-кор, тўлди-toldi), о – а (бор-bar, бирон-biran) товушлари ўзгарган ҳолда талаффузда ифода этилган. Рус тили таъсирида ўзбек тилига ўзлашган я, ё, ю, ё каби ёлашган товушлар битта ж товушини қўшиш орқали ёзилган. Масалан: я-ја (кифоя-kfaja), е-је (етгунича-jetgunica), ю-ју (югурди-jugurdi), ё-ја (қаёққа-qaqqa) каби;

а) ундошлар графикасида: ғ-қ (savqab oғir-aqir), й-ж (тўхтайти-toxtajdi, қўйиб-qojib, йўл-jol), ч-с (уч-us, кўча-kosa), г-қ (қолган – қалқан) билан алмашган ҳолати кузатилади.

Тўртинчидан, талаффузда қисқа унлиларнинг тушиб қолиш ҳолати кўзга ташланади: ширин-шрин, шикоятланмади-шкоятланмади.

Бешинчидан, эртак номи илк вариантда “Бир хурмача шавла”, икки вариантда эса “Бир хумча шовла” деб кўрсатилган. Шунингдек, шавла ва шовла сўзлари ҳам икки хил ёзилган. Агар “Ўзбек тилининг изоҳли луғати”га қаралса, унда “шовла” сўзи эмас, шавла сўз берилган. “Шавла” форсча сўз бўлиб, ўзбек тилида ўзлашган сўзлар қаторида туради. Шавла гуручдан тайёрланган юмшоқ ош ёки гўшт, сабзи-пиёз ва гуруч солиб пишириладиган бўтқасимон овқат турини англатади.³

Хурмача, одатда, қатиқ ивитиш, сут солиб қўйиш учун ишлатиладиган қўшқулок сопол идишни билдирувчи хурма сўзига отларга қўшиладиган -ча кичрайтириш шакли қўшимчасини қўшишдан ҳосил қилинган. Хурма+ча=хурмача сўзи кичик хурма маъносини англатади.

Хумча сўзи ҳам шу тарзда ҳосил қилинган. У форс-тожикча катта кўза маъносини билдирувчи хум+ча=хумча сўзига алоқадор. Хум бирор суюқлик, дон ва шу кабиларни

¹ Ака-ука Гримм эртаклари. Адҳам Раҳмат таржималари. – ЎзССР Давлат нашриёти, 1938. – Б.36-38.

² Ака-ука Гримм эртаклари. Русчадан Сурайё Тўрахонова таржимаси. – ЎзЛКСМ МК “Ёш гвардия” нашриёти, 1978. – 447 б.

³ Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 5 жилдлик. 4-жилд. Тартибот-Шукр. – Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2007. – Б.565.

сақлаш учун турли катталиқда ясаладиган, оғзи торроқ сопол идиш бўлса, хумча унча катта бўлмаган, кичик хум ҳисобланади.¹

Демак, ушбу изоҳлар асосида хумча ва хурмачанинг тузилишида, ясалиш усулида, кўринишида биров фарқ бор.

Олтинчидан, эртақда хумча шавла қайнатиши учун шарт сифатида айтиладиган шеърий парча берилишида фарқ бор:

А.Раҳмат таржимасида:

Бир, икки, уч

– Хурмачада шавла пиш.

Бошқа иккала таржимада:

Мен учгача санасам,

Қайна, сеҳрли хумчам!

Фақатгина кейинги иккала таржиманинг биринчисида шеърий сатрлар ниҳояси нуқта билан, иккинчисида ундов белгиси билан берилган. Бу эса уларнинг айтилиш оҳангида фарқ борлигини илғашга хизмат қилади.

Мавжуд таржималар сўз ва кўшимчаларнинг қўлланиши нуқтаи назаридан ҳам анча фарқ қилади:

А.Раҳмат: Онаси бу хурмачага жуда суюнди.	С.Тўрахонова: Она бу хумчани кўриб қувонибди.	Номаълум таржимон: Она бу хумчани кўриб қувонибди.
---	---	--

Еттинчидан, учала таржимоннинг гап тузилишини танлашида ўзгачалиқлар бор, яъни қайсинисидир содда ёки мураккаблашган содда гаплардан, қайсинисидир қўшма, мураккаб қўшма гаплардан фойдаланиши натижасида микроматнлар ҳажми турлича бўлиб қолган:

Уй ҳам шавлага тўлди. Уй олдида ҳам шавла, томда ҳам шавла, ҳатто кочалар ҳам шавлага тўлди, у ҳамон тўхтамай шавлани пишираверди.	Хонанинг ҳаммаёғи шовлага тўлиб кетибди, даҳлиз ҳам шовла, пешайвон ҳам шовла. Хумча эса ҳамон пишираётганмиш.	Хонанинг ҳамма ёғи шовлага тўлиб кетибди: даҳлиз ҳам шовла, пешайвон ҳам шовла. Хумча ҳамон пишираётганмиш. Томларга ҳам, ҳовлиларга ҳам шовла тошиб чиқибди. Ҳатто кўчалардан ҳам шовла оқаётганмиш.
--	--	--

Саккизинчидан, иккинчи ва учинчи таржимада эртақ бошланмаси бир хил келтирилган. Уларда вақт ноаниқликни билдирувчи “бир” сўзи воситасида аниқ ифодаланмаган.

Тўққизинчидан, биринчи таржимада саломлашиш ҳолати ундалмасиз келтирилган ва саломнинг кимга қаратилгани кесим орқали ифода қилинган. Унда -чи сўроқ-таажжуб юкласи буйруқ, илтимос маъносида қўлланган. У ўша давр грамматикасига кўра сўзга ҳозиргидай чизикча билан кўшилмасдан, тўпппа-тўғри кўшилиб ёзилаверган.

Ўнинчидан, биринчи таржимада қизчанинг ёши катта инсонга “Ма, кампир” деб мурожаат қилиши, менталитетимизга зид ҳисобланади. Аммо кейинги таржималарда ҳолат бошқача. Қизча кампирга бувижон, моможон ундалмаси орқали мурожаат қилган. Буви ва момо сўзлари адабий тил ва шева нуқтаи назаридан ўзаро синоним бўлгани учун уларни маънодошлиқда қўллаш хатолик саналмайди.

Ўн биринчидан, А.Раҳмат таржимасида “Кампир маймунжонни еб бўлиб” жумласи келтирилган экан, унинг маймунжонларни тўлиқ еб битиргани англатилган.

¹ Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 5 жилдлик. 4-жилд. Тартибот-Шукр. – Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2007. – Б.446.

Кейинги таржималарда эса “Кампир мевалардан бироз ебди-да” деганда, унинг мевалардан қисман ва кам егани тушунилади.

Ўн иккинчидан, А.Раҳмат таржимасида кўмакчи феълли феъл кўшилмалари кўшиб ёзилган: “Шунда у ширин, мазали шавла **пишабошлайди!**”. Яна унинг таржимасида “ва” боғловчисидан сўнг вергул ноўрин ишлатилган: “Раҳмат буви, – деди қизча, ва хурмачани олиб уйига онасининг олдига кетди. Ёки яна: “У шавла **пиширабошлади**”.

Хуллас, олмон эртақчилари сифатида ном қозонган ака-ука Гриммларнинг жуда кўп эртақлари ўзбек тилига бир марта эмас, бир неча марталаб гоҳ шоир ва ёзувчилар, гоҳ профессионал мутаржиму олимлар томонидан турли йилларда таржима қилинганки, бу таржималар бири иккинчисини инкор қилмаган ҳолда яшаб келмоқда. Бундай таржима нусхаларининг бири иккинчисини инкор қилмаган ҳолда ёнма-ён яшаб келаётгани эса уларни “вариант таржималар” деб кўрсатишга имкон бера олади.

ТАРЖИМОННИНГ БИР СЎЗИ

Дилноза Сабурова,

*Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети
талабаси;*

Орехин - Рыжина В.А.,

*Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети
катта ўқитувчиси*

Одам Ато ва Момо Ҳаводан тарқаган авлодларнинг тили нима учун ҳар хил бўлиб қолгани ҳақида ривоятлар анча-мунча. Шуниси аниқки, одамлар турли тилларда сўзлаша бошлаганидан бери таржимага, тилмочларга эҳтиёж бор. Аммо таржимон нўноқ бўлса-чи? Оқибатда икки томон бир-бирини тушуна олмайди ёки нотўғри тушунади, ҳатто таржимадаги хатолар дипломатик низоларни келтириб чиқарган ҳолатлар ҳам кузатилган.

Биргина хато гоҳо бир инсон, гоҳида бир неча минглаб инсонлар ҳаётига раҳна солиши ҳам ҳеч гап эмас.

Бугун тарих учун қимматга тушган хатоликларни бир эсга олсак:

1. 18 ёшли йигит бир умрлик ногиронга айланди.

Жанубий Флоридада 1980 йилда содир бўлган бу воқеа жуда ҳам афсусланарли. 18 ёшдаги кубалик Вилли Рамирес кутилмаганда боши кучли айланаётгани ва қаттиқ оғриётганини айтди. Ҳолат шу қадар жиддий эдики, унинг кўриши ва фикрлашида ҳам меъёр бузилганди. Бироздан сўнг эса у хушини йўқотди.

Бир неча соат аввал йигит кафедра тушлик қилганидан хабардор бўлган унинг онаси, ўғлим овқатдан заҳарланган, деган гумонга борди. Аммо инглиз тилини яхши билмаслиги тез ёрдам шифокорига вазиятни тўғри етказиб бера олишида қийинчилик туғдирди.

Тушунтириш мобайнида она – испан тилидаги “intoxicado” (таржимада: заҳарланиш) сўзини қўлади. Лекин инглиз тилида алкоголь ёки гиёҳванд модда дозаси ортиб кетишидан келиб чиқадиган ҳолатни ифодалайдиган “intoxicated” сўзи борлиги шифокорни чалғитиб қўйди. Тез ёрдам шифокори йигитчани бўлимга етказар экан, ўзи тушунган ташхисни билдирди ва беморни айнан мана шу ташхисга кўра даволай бошлашди.

МУНДАРИЖА

I. QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIKNING NAZARIY VA USLUBIY MUAMMOLARI

Акмал САИДОВ. “Қиёсий адабиётшунослик” тушунчасининг таърифи, талқини ва таснифи ҳақида айрим мулоҳазалар.....	3
Акмал САИДОВ. XX аср бадиий адабиётида глобаллашув муаммолари талқини (профессор Муҳаммаджон Холбековнинг илмий-ижодий фаолияти мисолида)	8
Муҳаммаджон ХОЛБЕКОВ. Қиёсий адабиётшунослик фан сифатида	13
Гулноз ХАЛЛИЕВА. Адабий компаративистиканинг объекти ва вазибалари.....	16
Шоира АХМЕДОВА. Ўзбек ва француз адабиётшунослигида адабий-танқидий суҳбатнинг ўрни.....	19
Shohsanam DAVRONOVA. “Qiyosiy adabiyotshunoslik” fanini o'qitishda interfaol metodlardan foydalanish	21
Баҳодир ХОЛИҚОВ. АҚШ ва ўзбек романларининг композицион қурилишига доир айрим мулоҳазалар (“Чўқинтирган ота” ва “Шайтанат” асарлари мисолида).....	24
Хулқар МУҲАММЕДОВА. Ўзбек ва инглиз адабиётида детектив роман элементларининг акс этиши	28
Алишер МАҲМУДОВ. Диний бағрикенгликнинг қиёсий таҳлили(Г.Э.Лессинг ва Э.Воҳидов ижоди мисолида).....	30
Комилжон ҲАМРАЕВ. Бадиий “учлик” типологиясининг тарихий-назарий хусусиятлари.....	36
Дилфуза РАСУЛМУХАМЕДОВА. Қиёсий адабиётшуносликда туркий халқлар адабиётидаги асарлар таҳлили ва талқини.....	39
Улуғбек КЎЧИМОВ. Бадиий психологизмнинг назарий асослари	43
Санобархон ИСРОИЛОВА. Притча (хикоят)нинг ўзига хос хусусиялари	47

II. O‘ZBEK MUMTOZ ADABIYOTI, QIYOSIY MIFOLOGIYA VA FOLKLORSHUNOSLIK MASALALARI

Дилнавоз ЮСУПОВА. Темурийлар даври арузшунослигида рубоий вазнларига доир қарашларнинг қиёсий таҳлили	49
Музаффар МАМАТҚУЛОВ. Сайқалининг “Баҳром ва Гуландом” достонида фольклор анъаналари	52
Yunus AZIMOV. Abdurahmon Jomiyning “Xiradnomai Iskandariy” va Alisher Navoiyning “Saddi Iskandariy” dostonlarida Iskandarning payg‘ambarligi talqini	58
Nurbek JURAYEV, Izzat NIGMATOV. Maqollar bizning ulkan folklor merosimizdir	61
Ra’no HAKIMJONOVA. “Mantiq ut-tayr” va “Lison ut-tayr” debochasida koinot motivi	63
Акмал ЖУМАЕВ. Немис ва ўзбек адабиётида ҳудуд образининг ўзига хос талқинлари	66
Гулбахор НАЗАРОВА. Инглиз адабиётида аждархонинг бадиий-мифологик талқини	69
Гулсанам ҚОСИМОВА. “Бобурнома”да ижодкор шахси ва муаллиф образи.....	72
Давронбек ОРИПОВ. “Орзигул” достони юзасидан янги қайдлар.....	75
Дилмурод ДЎСБЕКОВ. “Алпомиш” ва “Манас” дostonларининг қиёсий тадқиқи.....	79
Зарнигор ДЖАЛИЛОВА. Ғарб ва шарқликларнинг атиргул билан боғлиқ магик-мифологик қарашлари ва анъаналари	83
Маҳмадиёр АСАДОВ. Афсонавий Сизиф образининг қиёсий тадқиқи: Гомердан Хуршид Дўстмуҳаммадгача.....	85
Раъно КАЗАКОВА. Отличительные черты фольклорной и литературной сказок	91
Руфина БОЗОРОВА. Лорелай ҳақида афсона	93
Сарвиноз АХМЕДОВА. Инглиз эртақларида эпик кўмакчи образи.....	97
Умида ЭЛОВА. “Гайавата ҳақида кўшиқ” поэмасининг лингвостилистик таҳлили	99
Шаҳноза УБАЙДУЛЛАЕВА. Жангнома дostonларда тарихий ҳақиқат ва бадиий тўқима масалалари	102

III. O‘ZBEK ADABIYOTI JAHON BADIY TAFAKKURI KONTEKSTIDA

Узоқ ЖЎРАҚУЛОВ. Шарқ ва Ғарб классицизмнинг умумназарий муаммолари	105
Махлиё УМАРОВА. Байрон ва Чўлпон шеърятда бадий муштараклик	109
Shahnoza RAHMONOVA. XX asr o‘zbek adabiyotida yaratilgan mustazod janrining qiyosiy tahlili	112
Феруза СУЛТОНҚУЛОВА. Усмон Азим ва жаҳон шеърят	116
Ғулом БОБОЖОНОВ. “Балоғат илми” араб, форс ва туркий олимлар талқинида	118
Абдунаби ТҶИЧИЕВ. Ижодий ҳамоҳанглик	120
Anvar ALLAMBERGENOV. Abu Rayhon Beruniyning epizodik obraz sifatidagi tasviri (Maqsud Qoriyevning “Ibn Sino” romani misolida).....	124
Зебо САБИРОВА. Шарқ фалсафаси ва модернизм	127
Chinora UMARALIYEVA. Merso va G‘aybarov obrazlari misolida begonalashuv	130
Axror Kodirov. Mustaqillik davri o‘zbek romanchiligida shakliy o‘zgarishlar.....	132
Mohira ABDURAHMONOVA. Xurshid Do‘stmuhammadning “Bozor” romanidagi ramziy obrazlar poetikasi.....	135
Dilshoda UMIROVA. O‘zbek va jahon adabiyoti sirlari va farqlarni xususida	137

IV. O‘ZBEK VA JAHON ADABIY ALOQALARI

Улуғбек ХАМДАМОВ. Глобаллашув даври араб шеърятига бир назар (Солиҳ Замананинг “Абадият манзиллари” тўплами мисолида).....	139
Ёркиной НАСИРДИНОВА. Ўзбек миллий уйғониш даври адабиётининг ўзбек-француз адабий алоқалари “Ренессанс”ида тутган ўрни	143
Баҳор ТҶРАЕВА. Чингиз Айтматов романларида инсон ва жонзот микрохронотопининг параллел тасвири	145
Aziza ZOIROVA. Fransuz-o‘zbek adabiy aloqalari taraqqiyotida badiiy tarjimaning roli	149
Дилдора САФАРОВА. Эрнест Хемингуэй ва ўзбек адабиёти	151
Sardor SHERQULOV. Lyuis Kerroll asarlarida viktoriya davrining ta’siri va fantastik voqealar mohiyati	153
Давронбек КОДИРОВ. Ғаззолийнинг “Ал-мунқиз мина-з-залол” автобиографик асарида тасаввуфий-ахлоқ ҳақида	156
Дилафруз ОЧИЛОВА. Уйғониш даврнинг буюк драматурги Кристофер Марло ижодига чизгилар	158
Зебинисо БЕКМУРАДОВА. Франсуза Саган ижодида психологик роман жанри	160
Ислом ЖЎРАЕВ. Замонавий шеърятда шахс ва жамият тақдири	163
Набия АБДУЛЛАЕВА. Инглиз адабиётда талаба образининг берилиши ва унинг ўзига хос хусусиятлари	166
Нилуфар ЖУМАЕВА. “Шовқин ва ғазаб” романида ёритилган муаммолар	168
Адиба МАЪДИЕВА. “Ўзбек модерн шеърят” тўплами хусусида	171
Ma’suma OBIDJONOVA. Rey Bredberi ijodida inson omili	173

V. TARJIMASHUNOSLIK VA TARJIMACHILIK MASALALARI

Kosimboy MAMUROV, Mohina KHAMIDOVA. On reviewing translation works (on the example of the book “Night and Day” by a.Chulpon).....	176
Xushnuda SAMIGOVA. Some hints for translators: paraphrases as a means of cultural translation.....	178
Зиёдаҳон ТЕШАБОЕВА. Такаллуфнинг маъно жилolari ва инглизча таржималари таҳлили.....	182
Nurislom KHURSANOV. General characteristics of translation process and cross-cultural communication	185
Oybek XAMDAMOV. Tarixiy romanlar tarjimasida milliylikni aks etishi masalalari	188
Ozoda QURBONOVA. Ingliz tilidagi iboraviy fe’llarni o‘zbek tiliga tarjima qilish muammolari... 191	191

Rafiqjon ZARIPOV. Kognitiv rivojlanish va tarjima jarayonida ikki tillilik va ko'p tillilikning rolli	194
Гулрух ҚАХҲОРОВА. Юкламаларнинг таржима луғатларида берилиши.....	197
Umida ABDULLAYEVA. Translation strategies for advertising discourse texts: best known tv commercials in uzbek	200
Hamza AVAZOV, Shuhrat XIDIROV. The importance of translating authentic texts during the learning process	202
Д.Б. АБДУКАЮМОВ, В.А. ОРЕХИН-РЫЖИНА. Особенности и проблемы перевода художественных текстов	205
Азиза ЖАЛОЛОВА, Мансур БАБАЕВ, Ўғилой МАВЛОНОВА. Реалиялар (американизмлар) таржимаси муаммоси ва унинг хорижий тилларни ўқитишдаги ўрни	208
Дилафрўз КАРИМОВА. Бир эртакнинг уч таржима варианты хусусида	212
Дилноза САБУРОВА, В.А. ОРЕХИН-РЫЖИНА. Таржимоннинг бир сўзи.....	215
Муаттар МАҲМУДОВА. Садриддин Салим Бухорийнинг таржимон бўлиб шаклланиш омиллари	217
В.А. ОРЕХИН-РЫЖИНА. О проблемах адекватности в преподавании перевода	219

VI. ILMİY AXBOROTLAR

Mavlyuda GADOEVA. Conceptual analysis of phraseological units with the somatism component in the system of non-related languages	223
D.Sh. SHARIPOVA, M.A. GAYBULLAYEVA, Z. ADIZOVA. Methods of developing skills and abilities in learning a foreign language.....	227
Dilnoza SHARIPOVA, Malika OBLOKULOVA, Dilnoza ASKAROVA. Some analysis and considerations about symbols.....	229
Rano AKHMEDOVA. Classification and lexical-semantic features of somatic phraseological units related to culture in english and uzbek languages	232
Rano AKHMEDOVA, Inobat NARZIYEVA. Classification of authentic materials and the role of their usage in foreign language lessons.....	234
Фируза НАРЗУЛЛАЕВА. Инглиз ва ўзбек тилларида “кўз” сўзининг полисемантиклиги	236
Dilnoza HABIBULLAYEVA. Jahon adabiyoti va tibbiyot	239
B.S. ABDURAZAKOV Some types of semantic correlates of phraseological configurations and its structural-semantic varieties	242
R.A. ACHILOVA, M.T. BABAYEV, O.A. ATAMURADOVA. Benefits of grammar in english classes	244
Dilshoda MAMATOVA. O'zbek talabalarining xitoy tili miqdor to'ldiruvchisini o'rganishini tadqiq qilish.....	246
O'g'iloy MAVLONOVA. Vaziyatli kinoya va misollar orqali uning tahlili	249
Shahnoza KARIMOVA. Poetik sintaksis haqida	251
Dilnoza ZIYAYEVA. Syntactical characteristics of english speech verbs.....	254
Рисолат АЧИЛОВА. Антономазияларнинг ўзбек бадиий асарларидаги ўрни	258
Нозима ДЖУМАЕВА. Инглиз ва ўзбек эртакларида ўхшаш вазифали сеҳрли предметлар талқини.....	261
Shahnoza KARIMOVA, Dinara IBRAGIMOVA. Og'irlik va uzunlik ma'nosidagi numerativlar	264
Моҳичехра НИЯЗОВА. Инглиз ва ўзбек никоҳ туйларида айтиладиган олқишларнинг ғоявий-шаклий муштараклиги	266
Меҳринисо ОЧИЛОВА. Электрон луғат – лексикография ривожинингянги босқичи маҳсули	268
Nilufar OCHILOVA. “Do`nan” hikoyasida “ot” obrazi.....	274
Диёра БОБОНАЗАРОВА. Дискурс анализ – как современный метод интерпретации информации	276
Zarnigor KHAYATOVA. Relationship between uzbek and english literature: ethno-cultural specificity of concept studies	278

Ilmiy-ommabop nashr

QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK: O‘TMISHI, BUGUNI, ISTIQBOLLARI

Respublika ilmiy-amaliy anjumani maqolalar to‘plami
2020-yil 6-noyabr

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan TASDIQNOMA berilgan.

Nashriyot identifikatsiya raqami №307682706

Bosishga 2020-yil 4-noyabrda ruxsat etildi.

Bichimi 60x84 ¹/₈ .

Times New Roman garniturası. Shartli bosma taboq 35,5.

Original maket

“FIRDAVS-SHOH” nashriyotida tayyorlandi.

Toshkent sh., Olmazor tumani, 248-10.

Tel: +998 90 372-85-17